

information resource (IBIR) in the electronic form and making it manifold and accessible to the reader. The prospects of working at creating IBIR are to involve all pedagogical higher educational establishments of Ukraine, institutes of post-graduate studies, all libraries of the scientific institutions which belong to the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine in the mentioned project.

Key words: thesis, combined database, education, pedagogy, psychology, integrated branch information resource (IBIR).

Надійшла до редколегії 11.12.2013 р.

УДК 025.3:004

*Н. Д. Грудініна,
наук. співроб. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського*

РОЗШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розглянуто питання щодо функціонування традиційних та електронного каталогів в сучасних умовах розвитку інформаційних технологій, їх суть та місце в інформаційному просторі Бібліотеки. Проаналізовано роль структурного підрозділу Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору та наданні користувачам вільного доступу до видань і відомостей про них, задоволенні їхніх інформаційних потреб.

Ключові слова: довідково-пошуковий апарат, довідково-пошуковий апарат, традиційні каталоги, електронний каталог, опрацювання документів, бази даних, корпоративні проекти, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського

Постановка проблеми. Розвиток ІКТ та зміни в інформаційних потребах суспільства зумовили докорінне оновлення характеру й форм послуг, що надаються в книгозбірнях. Задоволення інформаційних потреб усіх учасників інформаційних відносин у бібліотеці – це істотний фактор підвищення рівня інформатизації суспільства, побудови суспільства знань. У найближчій перспективі цей розвиток уже має забезпечити якісно нове бібліотечне інформаційне виробництво. Сьогодні обслуговування зосереджується на виявленні та максимально повному задоволенні інформаційних запитів користувачів, що, у свою чергу, спонукає до наполегливого пошуку й упровадження сучасних форм цього процесу. Варто зауважити, що вітчизняні та зарубіжні науковці дедалі більше уваги приділяють питанню розвитку електронних бібліотек і перетворенню сучасних книгозбірень в інформаційні центри.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) – спеціалізована книгозбірня, яка має унікальні зібрання вітчизняних та іноземних документів у галузі педагогіки й психології. Такий фонд робить зазначену установу невіддільною складовою частиною державної системи зберігання й використання науково-технічної інформації України. Це, своєю чергою, потребує від неї створення ґрунтового довідково-пошукового

апарату згідно зі складом і структурою фондів бібліотеки як галузевого науково-інформаційного центру, національного книгосховища й депозитарію документів педагогічної та психологічної тематики.

В умовах бібліотечного середовища оптимальну навігацію забезпечує система каталогів і картотек. Саме тому нині одним із головних завдань книгозбірні є ефективне використання довідково-пошукового апарату, завдяки якому став можливим вільний і рівноправний доступ до інформації.

Довідково-пошуковий апарат ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було створено на базі двох бібліотек – Наукової бібліотеки Інституту педагогіки АПН України й Центральної освітянської бібліотеки Міністерства освіти України. Формування структури та складу фондів Бібліотеки, організація й ведення ДПА, спрямування роботи з обслуговування користувачів відбувалося на основі успадкованих від цих установ тенденцій розвитку та напрямів діяльності.

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського активно переходить до інформаційної моделі розвитку, яка передбачає особливу увагу до інформаційно-комунікативних технологій, розширює, по-новому моделює й організовує свій інформаційний простір у бібліотечно-бібліографічній діяльності, зокрема здійснюючи каталогізування документів на основі новітніх методів. Висвітлення цих процесів у статті й зумовлює її актуальність.

Враховуючи наявність у Бібліотеці великої кількості документного масиву, описаного в системі традиційних карткових каталогів, предметом дослідження стало визначення співвідношення кількості звертань до електронного та традиційного каталогів. Без знання цих коефіцієнтів неможливо створити повноцінні бази даних або бібліографічну продукцію в електронній формі.

Мета публікації – узагальнити й проаналізувати накопичений у бібліотеці досвід у сфері каталогізації, розглянути питання щодо функціонування традиційних й електронного каталогів в установі в сучасних умовах розвитку ІКТ, враховуючи, що сьогодні бібліотека не може цілковито відмовитися від ведення традиційних карткових каталогів.

Як показали результати моніторингу з питань формування всеукраїнського інформаційного ресурсу педагогічної й психологічної науки та практики, який проводився на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, це досить логічне та раціональне рішення, оскільки початковий етап будь-якого реформаційного процесу через низку об'єктивних і суб'єктивних чинників є певною мірою експериментальним і, як правило, не дає одразу бажаного результату. З огляду ж на те, що процеси вдосконалення інформаційно-пошукових систем безповоротні, їх реалізація потребує зваженого остаточного рішення.

Аналіз наукових досліджень. Проблемі розширення інформаційного простору книгозбірні шляхом упровадження в її діяльність інформаційно-комунікаційних технологій присвячено праці таких сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідників: Ю. Артемова [1], Т. Вилегжаніної [4], І. Лобановської [12; 13], О. Пашкова [14],

П. Рогової [15; 16; 17], А. Шереметьєвої [22]. Зокрема, науковці вважають, що застосування ІКТ у роботі бібліотеки – це поступовий перехід від традиційної інформаційної культури до електронної.

Важливим структурним підрозділом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, який здійснює бібліотечно-інформаційне забезпечення наукових, науково-педагогічних та управлінських кадрів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, є відділ наукового опрацювання документів і організації каталогів. Питання каталогізації – одне з найскладніших і найважливіших у бібліотечній науці та практиці, оскільки ні обмін інформацією між бібліотеками, ні пошук у власних базах даних, ні якісне й ефективне функціонування такої установи загалом неможливе без добре організованого довідково-пошукового апарату (ДПА) як у традиційній (картковій або книжковій), так і в електронній формі.

Головна мета діяльності відділу наукового опрацювання документів і організації каталогів полягає в створенні належних умов для виконання Бібліотекою всіх функцій згідно з її призначенням і місцем у системі інших наукових, освітніх, культурно-просвітніх й інформаційних установ як центру з координації та кооперування діяльності книгозбірень галузі: комплектування, організації й ефективного використання фондів, інформаційно-бібліографічного обслуговування, методичної та науково-дослідної роботи тощо. Провідний напрям діяльності відділу – наукове опрацювання документів, які надходять до фонду бібліотеки, а саме: систематизація за Універсальною десятковою та Бібліотечно-бібліографічною класифікаціями; організація, ведення й редагування каталогів і картотек, закріплених за відділом; розкриття змісту документів шляхом аналітичного опрацювання й відображення в систематичній картотечі статей із наукових збірників; інформування та популяризація ДПА книгозбірні, виховання інформаційної культури користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; науково-дослідна й науково-методична робота тощо.

Активне застосування інформаційно-комунікаційних технологій сприяло створенню нової інформаційної інфраструктури в системі традиційних й електронного каталогів і картотек Бібліотеки. Тому завданням статті є визначення ролі довідково-пошукового апарату установи у формуванні єдиного інформаційного простору, розробка наукового забезпечення всіх процесів каталогізації в бібліотеках освітянської галузі та наукове дослідження організації, ведення й редагування традиційного й автоматизованого ДПА в наукових бібліотеках і бібліотеках наукових установ освітянської галузі.

Основна частина. Незважаючи на те, що ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було впроваджено в діяльність ІКТ, сьогодні в установі паралельно функціонують і карткові інформаційно-пошукові системи (ІПС) у попередньому обсязі. Найкращі традиції карткових бібліотечних ІПС, які формувались, удосконалювались упродовж багатьох десятиліть у книгозбірні, мають повною мірою застосовуватися в електронному середовищі з його власними

специфічними особливостями та можливостями для подальшого розвитку ЕК і вдосконалення бібліотечних ІПС.

Варто зазначити, що постійний контроль за якістю традиційних каталогів і їх удосконалення в поєднанні з використанням ЕК уможливить створення такої інформаційно-пошукової системи, яка практично запобігатиме втраті інформації, забезпечить максимальну оперативність і повноту пошуку, цілковито задовольнятиме інформаційні запити користувачів.

Сьогодні до послуг користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського представлено численні каталоги й картотеки, що надають можливість здійснювати швидкий пошук максимально повної інформації про різні типи та види документів. Усі традиційні карткові каталоги книгозбірні за формою подання відомостей поділяються на абеткові й систематичні.

Центральний абетковий і систематичний каталоги було приблизно започатковано 1945 року. Хронологічно вони охоплюють документи з XVIII ст. до XXI ст. У каталогах відображено фонди книгосховища головного приміщення й філії № 1 бібліотеки (з 2000 року).

2003 року в книгозбірні було засновано систематичну картотеку статей із наукових збірників (СКСЗ), яка на сьогодні налічує понад 70 тис. карток. Вона має великий попит серед відвідувачів установи – науковців, працівників освіти всіх рівнів, викладачів і студентів педагогічних навчальних закладів.

Бібліографічні картотеки книгозбірні доповнюють і розширюють інформаційно-пошукові можливості бібліотечних каталогів, склад і зміст фондів ДНПБ у різних аспектах. Також ефективно використовується абетково-предметний покажчик до систематичних каталогів і картотек, за допомогою якого можна швидко й з максимальною повнотою знайти інформацію про документи, вільно орієнтуватися в традиційних ІПС. Пошук необхідних користувачам відомостей здійснюється за допомогою довідково-бібліографічного апарату, який складається з фонду довідково-інформаційних видань: універсальних та галузевих енциклопедій, словників, довідників, бібліографічних посібників; системи бібліотечних каталогів і бібліографічних картотек, де повністю розкрито зміст фонду бібліотеки. Сукупність каталогів і картотек різних типів формує єдину інформаційно-пошукову систему за різноманітними параметрами відображення й пошуку документно-інформаційних ресурсів книгозбірні.

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського під впливом процесів, що відбуваються в глобальному інформаційному просторі, сьогодні змінює не тільки технології своєї роботи, а й усталені підходи, по-новому моделює та організовує власний інформаційний простір.

Прагнення Бібліотеки ввійти в інформаційно-освітній простір передбачає активне впровадження ІКТ і потребує мобілізації зусиль усіх суб'єктів у її інформаційній структурі. Нині ця діяльність може забезпечуватися тільки завдяки

поєднанню традиційних і найсучасніших методів автоматизованої підтримки каталогізації документів.

Головним завданням на шляху до автоматизації бібліотечних процесів є створення електронного каталогу (ЕК), завдяки функціонуванню якого значно поліпшується якість і швидкість пошуку, ефективність роботи фахівців книгозбірні за мінімальних витрат часу й сил на опрацювання документів.

Враховуючи сучасні досягнення науки та техніки, ЕК – найперспективніший напрям розвитку каталогів бібліотек різного рівня й профілю, а надто наукових. ЕК книгозбірні є важливим чинником удосконалення інформаційно-бібліографічного забезпечення користувачів. Він має стати основою електронної бібліотеки, яка містить описи всіх видів документів: книг, брошур, методичних посібників, навчальних матеріалів, періодичних видань, дисертацій та авторефератів дисертацій тощо. Завдяки створенню баз даних ЕК, дотриманню класичних підходів до каталогізації документів користувачам надається змога здійснювати пошук за всіма типами запитів, поєднуючи пошукові можливості ІПС, а в разі необхідності – й інших спеціальних каталогів.

Упровадження комп'ютерних технологій є провідним напрямом роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. ЕК бібліотеки створюється таким чином, щоб увібрати в себе всі параметри відображення й пошуку документно-інформаційних ресурсів.

Варто зазначити, що впровадження АБІС у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського почалося 2003 року з відділу наукового опрацювання документів і організації каталогів. Спочатку, за відсутності повноцінного програмного забезпечення, ЕК установи формувався за допомогою демонстраційної версії АБІС «МАРК-SQL». Під час роботи з нею фахівці бібліотеки ознайомилися з основами автоматизації, особливостями програмного продукту, визначали першочергові завдання для наукових досліджень із цього питання й запровадження ІКТ у свою діяльність.

З 2006 року в бібліотеці впроваджено інтегровану бібліотечно-інформаційну систему ІРБІС (спочатку ІРБІС32, потім ІРБІС64), яка підтримує всі міжнародні формати ведення бібліографічних записів. Працівники бібліотеки швидко її опанували, але зіткнулися з великою кількістю проблем, які потребували негайного розв'язання. Так, у процесі каталогізації знадобилося створювати пошукові елементи у вигляді предметних рубрик і ключових слів, визначати поля для заповнення, зокрема вирішувати питання щодо лінгвістичного забезпечення тощо.

Упровадження ІКТ у відділі здійснювалося протягом кількох етапів:

I етап – вивчення стану й шляхів упровадження ІКТ у діяльність вітчизняних і зарубіжних бібліотек за допомогою документальних джерел, а також вивчення досвіду безпосередньо в бібліотеках, що використовують ІКТ.

II етап – оснащення 5-ти АРМ «Каталогізатор».

III етап – навчання співробітників відділу роботі з бібліотечними програмами.

IV етап – створення ЕК; каталогізація нових надходжень до бібліотеки з використанням ІКТ імпортованих і власних баз даних.

V етап – представлення інформації на веб-сайті бібліотеки та видання інформаційних матеріалів традиційним способом.

VI етап – надання доступу до ЕК користувачам ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Робота відділу спрямовувалася на модернізацію, дослідження й упровадження ІКТ у процеси каталогізації, удосконалення традиційного ДПА. Сьогодні цей інформаційний ресурс об'єднує функції алфавітного, систематичного, алфавітно-предметного покажчика до систематичного каталогу, усіх видів картотек, розкриває зміст бібліотечного фонду друкованих, аудіовізуальних та електронних документів. Функціонування ЕК забезпечило вільний доступ до інформаційних ресурсів бібліотеки й уможливило багатоаспектний інформаційний пошук через Інтернет для користувачів із віддаленим доступом. Фахівцями відділу було започатковано бази даних (БД) «Авторитетний файл “Коллективні автори” електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського», БД «“Індивідуальні автори” електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського». Розпочато роботу над створенням нової БД «Авторитетний файл “Предметні заголовки” електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського», а також триває діяльність з удосконалення наявних БД «Книги» й надання повноцінного доступу до них користувачам.

У зв'язку з упровадженням у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського АБІС «ІРБІС» виникла потреба укладання нормативно-інструктивних і методичних документів. Фахівці відділу розробили інструкції й положення, які регламентують організацію ведення ЕК, ними проводилася робота щодо підготовки інструкції з правил заповнення полів для формування бібліографічних записів на книжкові видання. Зокрема, співробітниками цього структурного підрозділу книгозбірні було підготовлено положення «Про електронний каталог Державної науково-педагогічної бібліотеки ім. В. О. Сухомлинського», куди входили такі інструкції: «Формальні підзаголовки для електронного каталогу», «Формування Авторитетного файлу “Коллективний автор електронного каталогу”», «Правила заповнення полів у базі даних “Книги” електронного каталогу» (модуль «Каталогізатор» АБІС ІРБІС, «Паспорт-характеристика електронного каталогу»). Було створено технологічні карти «Ведення електронного каталогу» (модуль «Каталогізатор» АБІС ІРБІС, База даних «Книги»). З метою подальшого впровадження й удосконалення АБІС в освітянські бібліотеки України, передбачалося й надалі приділяти увагу науково-методичній роботі.

З середини 2008 року в бібліотеці було розпочато створення бібліографічних записів у БД «Книги» статей із наукових збірників. Головна тематика збірників – педагогіка й психологія. Актуальність цієї роботи зумовлюється наявністю значної

кількості таких видань у фондах бібліотеки та великим попитом користувачів на відповідну інформацію. Тепер бібліографічні записи наукових статей в ЕК формуються шляхом аналітико-синтетичного опрацювання наукових збірників. Станом на 01.01.2014 р. він налічує понад 27 тис. статей педагогічної та психологічної тематики. У системі «ІРБІС» аналітико-синтетичне опрацювання наукових збірників реалізовується за допомогою технології дворівневої каталогізації. Перший рівень каталогізації – це наукове опрацювання самого видання (створення бібліографічного опису, систематизація, предметизація), другий рівень – розкриття його змісту (повний перелік статей) і здійснення аналітичного опису кожного документа. ЕК надає змогу користувачу переглядати зміст збірників повністю, вибрати й знаходити потрібні статті.

Працівники відділу постійно підвищують свою професійну кваліфікацію, ознайомлюються з новими технологіями, програмним забезпеченням, що з'являються на ринку. Вони систематично надають практичну та консультативну допомогу щодо питань автоматизації й комп'ютеризації бібліотечних процесів, в оволодінні навичками основ роботи з комп'ютерною технікою всім структурним підрозділам бібліотеки та бібліотекам освітянської галузі України. Незважаючи на зростання трудомісткості праці та збільшення часу, необхідного для створення електронного запису, і працівники, і користувачі бібліотеки відчули значні переваги такого підходу: пошукові можливості каталогів зросли завдяки збільшенню точок доступу до електронних записів; він забезпечив складний, багатоаспектний пошук, про який не могло йтися за використання каталогу карткового. Відділ наукового опрацювання документів і організації каталогів широко впроваджує можливості комп'ютерного опрацювання: нові надходження літератури заносяться до бази даних, друкуються книжкові формуляри та каталожні картки опрацьованих документів, що значно прискорює опрацювання друкованої продукції. Нині у відділі функціонує вісім комп'ютерів, чотири лазерні принтери й один сканер, які використовуються для наукового опрацювання документів.

Провідний напрям діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського протягом останніх років – розроблення й поглиблення теоретичних, організаційних, науково-методичних і технологічних засад створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІІР) із педагогічної й психологічної науки та їх використання в діяльності мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. Працівники структурного підрозділу бібліотеки братимуть у цьому участь. Основна увага в роботі відділу спрямовуватиметься на дослідження та налагодження корпоративних зв'язків із провідними бібліотеками мережі завдяки створенню зведених баз даних електронного каталогу й наданню до них доступу через портал бібліотеки; розроблення лінгвістичного забезпечення електронного каталогу, а також підготовку необхідної нормативно-інструктивної та методичної документації з питань каталогізування різних видів документів на різноманітних носіях інформації.

Значна увага приділятиметься науково-методичній роботі, насамперед координуванню й кооперуванню в діяльності освітянських бібліотек, зокрема в питаннях каталогізування документів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення ІГР у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на засадах корпоративних зв'язків із провідними освітянськими бібліотеками МОН України й НАПН України для інноваційного розвитку національної педагогічної та психологічної науки й освіти та надання до нього вільного й повноцінного доступу.

Доступ до Інтернету широких верств населення спричинив появу в Бібліотеці нової категорії користувача – онлайнного, який, працюючи на відстані, має можливість оперативно отримати потрібну йому інформацію. Також завдяки запровадженню ІКТ в установі розширюється коло її послуг: користувач може не лише працювати з бібліографічними записами, а й через єдиний пошуковий інтерфейс отримати доступ до всіх можливих ресурсів.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського прагне створювати належні умови для якісного та швидкого доступу до інформації й знань задля задоволення інформаційних потреб користувачів освітянської галузі. Зокрема, активне впровадження сучасних ІТ у роботу відділу сприяло формуванню Зведеної бази даних дисертацій із питань освіти, педагогіки та психології, що зберігаються у фондах освітянських книгозбірень. Ця БД постійно поповнюється і є доступною широкому колу користувачів.

Ядро Зведеної бази даних становлять бібліографічні записи ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Проект формується на основі принципів рівноправності й відкритості всіх учасників створення ІГР, на засадах партнерства та кооперації з метою досягнення якісно нового рівня повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб користувачів.

Висновки. Світове бібліотечне товариство давно зрозуміло, що кооперація зусиль бібліотек дає змогу значно скоротити витрати на традиційні бібліотечні процеси, а також сформувати новий тип міжбібліотечних відносин. Нині подальший розвиток таких установ, які пов'язані між собою партнерськими стосунками, уможливорює створення єдиного інформаційного простору, а це, у свою чергу, потребує об'єднання інформаційних можливостей бібліотек (зведені каталоги, корпоративні мережі з аналітичного розкриття змісту збірників наукових праць, матеріалів конференцій тощо).

У подальших планах ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – пошук партнерів для започаткування корпоративного електронного каталогу аналітичного розпису статей із наукових збірників педагогічної й психологічної тематики, розміщення в бібліографічних базах повних текстів статей.

Кінцевою метою впровадження ІТ у роботу відділу наукового опрацювання документів і організації каталогів є істотне підвищення повноти та оперативності

задоволення інформаційних потреб користувачів, розширення їх кола та репрезентація ресурсів Бібліотеки в зовнішньому інформаційному середовищі.

На завершення зазначимо, що багатьох проблем під час організації електронних каталогів можна було б уникнути, якби процесом автоматизації управляли національні бібліотеки. В Україні необхідно ухвалити єдині сучасні стандарти з ведення ЕК, створити національні авторитетні файли предметних рубрик, індивідуальних і колективних авторів та інші з подальшим формуванням загальнонаціонального авторитетного файла, який відповідав би міжнародним стандартам.

Список використаних джерел

1. *Артемюв Ю. І.* Три етапи інформатизації ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / Ю. І. Артемюв // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: П. І. Рогова (голова), К. Т. Селіверстова (заст. голови), Ю. І. Артемюв [та ін.]. – К., 2006. – С. 124–127.
2. Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 411 с.
3. Бібліотека навчального закладу в контексті інформатизації суспільства : наук.-допом. бібліогр. покажч. для б-к загальноосвіт., проф.-техн. навч. закл., вищ. навч. закл. I–IV р. а. Вип. 2 / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Рубан А. І., Кучеря Т. Е ; наук. ред. Лобановська І. Г. ; наук. консультант Рогова П. І. ; ред. Білоцерківець І. П.] // Шкіл. б-ка плюс. – 2009. – Верес. (№ 17/18). – С. 1 – 63. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 5). – До 10-річчя Держ. наук.-пед. б-ки України імені В. О. Сухомлинського.
4. *Вилегжаніна Т.* Національна електронна бібліотека України: мрія чи реальність? / Т. Вилегжаніна // Бібл. планета. – 2010. – № 3. – С. 4–5.
5. *Головащук А.* Систематичний каталог у світлі інформаційних технологій / Антоніна Головащук // Вісн. Книжк. палати. – 2012. – № 8. – С. 16–18.
6. *Горова С. В.* Інтернет-ЗМІ як об'єкт бібліотечної інформаційної діяльності : монографія / С. В. Горова ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : [б. в.], 2013. – 208 с.
7. *Гранчак Т.* Бібліотека в інформаційному супроводі управління суспільними процесами: політико-комунікаційний аспект : монографія / Тетяна Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : [б. в.], 2014. – 184 с.
8. Індексвання документів ключовими словами : метод. рек. / [уклад.: І. Г. Лобановська] ; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – К. : Нілан-ЛТД, 2011. – 53 с. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 9).
9. Каталоги й картотеки Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського : пам'ятка користувача / [уклад.: Р. П. Гаврилюк, Ю. Ю. Мішина] ; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К. : [б. в.], 2004. – 32 с.
10. Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / [Рогова П. І., Артемюв Ю. І., Вараксіна Н. В., Лобановська І. Г. ; наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 20 с.
11. *Лобановська І.* Лінгвістичне забезпечення електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: комплексний підхід

/ І. Г. Лобановська // Програмне забезпечення у сфері освіти і науки : матеріали конф., 12–13 трав. 2010 р. / МОН України, НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.]. – К., 2010. – С. 63–65.

12. *Лобановська І.* Науково-методичне забезпечення процесів каталогізації в бібліотеках освітянської галузі України / І. Лобановська // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: П. І. Рогова (голова), К. Т. Селіверстова (заст. голови), Ю. І. Артемов [та ін.]. – К., 2006. – С. 114–123. – Бібліогр.: 16 назв.

13. *Рогова П. І.* Роль освітянських бібліотек у формуванні інформаційного простору держави / П. І. Рогова // Пед. вісн. – 2009. – № 1. – С. 13–16.

14. *Рогова П. І.* Шляхи становлення ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як всеукраїнського науково-інформаційного центру освітянської галузі України / П. І. Рогова // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: П. І. Рогова (голова), К. Т. Селіверстова (заст. голови), Ю. І. Артемов [та ін.]. – К., 2006. – С. 8–21. – Бібліогр.: 5 назв.

15. *Рогова П. І.* Інтеграційні процеси у діяльності освітянських бібліотек МОН України і НАПН України в умовах інформатизації [Електронний ресурс] / Рогова Павла Іванівна // Інформаційні технології і засоби навчання. – К., 2014. – Том 38. – № 6. – С. 217–233. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ITZN>.

16. *Рубан А.* Формування всеукраїнського ресурсу з питань галузевого бібліотекознавства / А. Рубан // Вісн. Книжк. палати. – 2008. – № 11. – С. 10–15.

17. Традиційні каталоги наукових бібліотек освітянської галузі. Організація, ведення й редагування : метод. рек. / уклад.: Лобановська І. Г. та [ін.]; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К. : [б. в.], 2006. – 168 с.

18. Удосконалення традиційних карткових систематичних каталогів / І. Лобановська, Н. Грудініна // Бібл. вісн. – 2009. – № 4. – С. 16–20.

19. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у практику роботи шкільних бібліотек / І. Г. Лобановська // Шкіл. б-ка плюс. – 2007. – Листоп. (№ 21). – С. 2–6.

Н. Д. Грудініна

Расширение информационного пространства Государственной научно-педагогической библиотеки Украины имени В. А. Сухомлинского на основании внедрения информационно-коммуникационных технологий

Рассмотрены вопросы по функционированию традиционных и электронного каталогов в современных условиях развития информационного пространства, их суть и место в информационном пространстве Библиотеки. Проанализирована роль структурного подразделения Библиотеки в создании единого информационного пространства и предоставлении пользователям свободного доступа к изданиям и сведениям о них, удовлетворении их информационных потребностей.

Ключевые слова: справочно-поисковый аппарат, СПА, традиционные каталоги, электронный каталог, обработка документов, базы данных, корпоративные проекты, Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского.

N. D. Hrudinina

Expansion of the Information Space of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine on the Basis of Introducing the Informational and Communicative Technologies

The publication is concerned with the issue of traditional and electronic catalogues functioning under modern conditions of information technologies development, their essence and place in the information space of the Library. The author analyzes the role of a structural library unit in creating a common information space and providing readers with free access to book

editions and necessary information about them, the problem of meeting the readers' information needs.

Key words: reference and search tools, RST, traditional catalogues, electronic catalogue, document processing, database, corporate projects, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine.

Надійшла до редколегії 15.11.2013 р.

УДК 025.3:004

І. В. Зарванська,
*головний бібліотекар бібліотеки
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

КОНЦЕПТУАЛЬНА КАТАЛОГІЗАЦІЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСТУПУ ДО ЗНАНЬ

Представлено концептуальну модель каталогізації в організації доступу до знань за проектами FRBR, FRAD, FRSAD і стандартом каталогізації RDA. Запропоновано введення терміна «змістова каталогізація» та визначення поняття «каталогізація». Розглянуто роль Семантичного вебу та технологію пов'язаних даних у контексті бібліотечної практики. Висловлено окремі пропозиції щодо напрямів розвитку національної каталогізації.

Ключові слова: модель FRBR, модель FRAD, модель FRSAD, стандарт каталогізації RDA, каталогізація, бібліографічний запис, пов'язані дані, метадані.

Постановка проблеми. Каталогізація як один з пріоритетних напрямів діяльності бібліотеки відома здавна, ще за часів появи перших каталогів. Спочатку це були списки джерел, потім упорядковані каталожні картки, далі – мікроформи, і, нарешті, електронний каталог (ЕК). Після виникнення глобального електронного середовища відбулися зміни в смисловому наповненні, підходах, інструментарії, завданнях каталогізації. Цифрова епоха надала широкий спектр можливостей для вдосконалення та зростання ролі міжнародної каталогізації в інформаційному світі й висунула не менше вимог і викликів щодо конкурентного розвитку власне бібліотеки. Раніше за знаннями йшли до бібліотеки, тепер у молодіжному середовищі виникла фраза «*Google знає все*», і з цими реаліями необхідно рахуватись. Останнє десятиліття світова бібліотечна спільнота особливо ретельно вивчала проблеми, пов'язані з необхідністю модернізації бібліотечного каталогу як основного інформаційно-пошукового засобу бібліографічних ресурсів. Це: дослідження К. Келхоун «Природа каталогу, що змінюється, та його інтеграція з іншими пошуковими засобами» [7], виконане на замовлення Бібліотеки Конгресу, публікація Д. МакКлеллан «Скрутний час бібліотечного каталогу – куди тепер?» [8], колективна стаття «У напрямі до каталогу XXI століття» та низка інших робіт.

Метою статті є стислий огляд матеріалів концептуальних моделей FRBR, FRAD, FRSAD і стандарту RDA та визначення перспектив розвитку каталогізації в забезпеченні доступу до знань.